

Nəhmətova Zərxanım Çingiz qızı  
Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

## MİLLİ BAYRAMLAR TURİZM POTENSİALİ KİMİ

**Açar sözlər:** *Novruz, bayram, festival, hadisə turizmi, adət-ənənə*

**Key words:** *Novruz, holiday, festival, event tourism, tradition*

**Ключевые слова:** *Новруз, праздник, фестиваль, событийный туризм, традиция*

### Giriş

Turizmin inkişafı üçün ilkin şərt kimi təbii şərait, tarixi mədəni abidələr, zəngin mədəniyyət əsas rol oynasa da bu sahənin genişlənməsi, reklam olunub dünyada öz layiqli yerini tutması üçün də əlavə tədbirlər lazımdır. Daxili və beynəlxalq turizmin inkişafına təkan verən festivallar da bu qəbildəndir. Bölgənin və ya ölkənin beynəlxalq miqyasda tanınmasını təmin edən, turizm destinasiyasının imicinin formalaşmasına və məşhurlaşmasına xidmət edən festivallar və bayramlar turizm fəaliyyətini dəstəkləyən ən mühüm tədbirlərdən biridir. Xüsusilə kənd yerlərindəki turizmi canlandırmaq və bölgənin turistlər üçün daha cəzbedici olmasını ön plana çəkmək məqsədilə keçirilən, içərisində müxtəlif yerli tədbirlərin yer aldığı (oyunlar, tamaşalar konsertlər), əl işlərinin sərgiləndiyi, adət-ənənənin təbliğ edildiyi və bölgənin milli mətbəxinin təqdim edildiyi ənənəvi bayramlar və festivallar bölgələrin tanınmasında çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

### Əsas hissə

Millətləri meydana gətirən təməl ünsürlərdən biri olan mədəniyyət millətlərin maddi və mənəvi dəyərlərinin cəmidir. Dil, din, adət və ənənələr, sənət və ədəbiyyat bir cəmiyyətin keçmiş minilliklərdən süzülüb gələn mədəni dəyərləridir. Bu baxımdan millətlərin var olma səbəblərindən ən önəmlisi, cəmiyyətlərin sosial tələbatı olan mədəni ünsürlərimizdir.

Mədəni və tarixi ünsürlərdən biri olaraq “Bayram” dövlət və millətlərin həyatında ayrılmaz bir parçadır. Bayramlar hər millətin içində var olan, cəmiyyətin bütün fərdləri tərəfindən mənimsənən və o günün bütün imkanlarıyla xalqın qatıldığı ortaq bir dəyəridir. Bu xüsusiyyətlərinə görə “Bayram”lar, insanlar arasındakı qarşılıqlı sevgi və hörmətin formalaşdığı gündür. Eyni şəkildə bayramlar, milli və dini duyğuların, inancların, adət və ənənələrin həyata keçirildiyi, sərgiləndiyi bir cəmiyyətdə millət olma şüurunun formalaşdığı, qüvvətləndiyi günlərdəndir. Bildiyimiz kimi bütün bayramlar dini və milli bir inancdan, o cəmiyyəti maraqlandıran ortaq bir xatirədən, ənənələrdən, duyğulardan və təbiətdən yaranmaqdadır. Ayrıca bayramlar milli şüurun formalaşdığı və qüvvətləndiyi önəmli zaman kəsiyidir.

Milli bayramlar milli-mənəvi dəyərlərimizin təbliği, doğma Vətənə bağlılıq dünyanın müxtəlif diyarlarında yaşayan soydaşlarımızın yekdiliyi və mütəşəkkillik ideyalarını özündə əks etdirir.

Azərbaycan mədəniyyətinin əsas hissəsi kimi milli bayramlar xalq məişət ənənəsinin göstəricisidir. Adət-ənənələrinin göstəricisi olan milli bayramlarımızın tarixiliyi qədimdir. Azərbaycanda hələ əskilərdən bayramların təşkili müəyyən hadisələrlə bağlı olub. Baharın gəlişi, məhsul yığımı, taxıl biçini, torpaq əkini və başqa gündəlik məişət işləri ilə əlaqədar qeyd edilib.

Xalqın adət-ənənələrini özündə əks etdirən mədəni və milli irs nümunələrinə ənənəvi sənətkarlıq, milli bayram və festivallar, milli kulinariya, folklor nümunələri və s. aid edilir. Mədəni irs nümunələrindən daha çox beynəlxalq turizmdə istifadə olunur.

Mədəni abidələrin və xalq yaradıcılığının turizmdə istifadəsi onların ayrı-ayrı qrupları üzrə aparılır. Mədəni-mənəvi abidələrə etnoqrafiya, xalq yaradıcılığı, suvenir istehsalı, milli mətbəx nümunələri də daxil olduğuna görə onların turizm baxımından birgə istifadəsi mümkündür.

Etnoqrafik abidələrə xalqların adət-ənənələri, milli bayram və dil xüsusiyyətinin müxtəlifliyi daxil edilir. Etnoqrafik abidələr istifadə xüsusiyyətinə görə hər hansı bir xalqın və ya etnik qrupun yayıldığı ərazilərdə, yaşayış məntəqələrində turizm və elmi məqsədli səyahətlərin təşkili ilə bağlı olur.

Etnoqrafik abidələrin turizmdə rolu-mövcud marşrutlarda istifadə olunmasına, kütləvi turizm tədbirlərinin keçirilməsində əhəmiyyətlidir. Belə ki, xalqların milli adət-ənənələrinin, bayramlarının, beynəlxalq və yerli festivalların keçirilməsi kütləvi turistlərin cəlb olunmasına imkan verir. Azərbaycanda belə etnoqrafik abidələr Xınalıq, Basqal, Lahıc, Şəki və Ordubadda yayılmışdır [3, səh 72].

Milli bayramların, festivalların keçirilməsi xarici turistlərin cəlb olunmasında əsas vasitələrdən sayılır. Odur ki, bayram anlayışını dərinlən anlamalı, milli bayramlarımızın xüsusiyyətlərini və onun mahiyyətini araşdırıb bundan ölkə turizminin inkişafında istifadə etmək lazımdır. Azərbaycanda milli

bayramların, festivalların keçirilməsi milli turizm irsinin, habelə Avropa, Şimali Amerika və Avstraliyada son dövrlərdə geniş yayılmış hadisə turizminin (event tourism) əsasını təşkil edə bilər. Xüsusilə, Novruz bayramına aid olan tədbirlərin keçirilməsi Azərbaycanın turizmində mühüm rolu vardır. Belə ki, Novruz bayramının 4-5 gün davam etməsi ölkə daxilində bu tədbirlərin genişlənməsinə imkan yaradır. Novruz bayramı günlərində əyləncə tədbirlərinin keçirilməsi, qısa müddətli səyahətin təşkili mümkündür. Novruz bayramı günlərində ölkəyə gələn turistlərin sayının artdığını və bayramla əlaqədar yalnız paytaxta deyil bölgələrə də yeni səyahət marşrutlarının yaranmasına tələbatın mövcudluğu qalmaqdadır.

Baharın gəlişini müjdələyən, xalqımızın qədim tarixə malik milli bayramı olan Novruz bayramı hər il İçərişəhərdə təntənəli şəkildə qeyd olunur. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti yanında “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu İdarəsi öz ənənəsinə sadıq qalaraq hər il mart ayının 20-dən 23-nə kimi Beynəlxalq Novruz Festivalını keçirir. Dörd gün davam edən Novruz Bayramı festivalında Azərbaycan da daxil olmaqla bu bayramı qeyd edən yeddi ölkənin (İran, Əfqanıstan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Türkmənistan və Qırğızıstan) nümayəndələri də iştirak edir [5].

Azərbaycanın birinci xanımının böyük xidmətləri hesabına milli muğam, aşıq, tar ifaçılığı, xalçaçılıq, Lahic misgərlik sənətləri, çövkən atüstü oyunu, kəlağayı simvolizmi, Novruz bayramı UNESCO-nun qeyri-maddi mədəni irsin representativ və təcili qorunmaya ehtiyacı olan qeyri-maddi mədəni irs siyahılarına daxil edilmişdir.

Turistlərin zövqlərinə uyğun olaraq, müxtəlif növ yeni turizm fəaliyyətlərinin təşkil edilməsi vacib məsələlərdəndir ki, bu istiqamətdə tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün Novruz bayramı Azərbaycan üçün vacib turizm imkanındır. Ümumiyyətlə, Bakı şəhərində hər il “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu və “Qala” qoruğu ərazisində Novruz bayramı festivalları keçirilməkdədir. Bu bayram regiondakı əksər xalqlar, xüsusən də iranlı turistlər üçün ən vacib bayramlardandır. Bir çox ölkələr bu bayramı ciddi şəkildə dəyərləndirərək, əsasən də İranlı turistlərin cəlb edilməsi məqsədilə xüsusi tədbir və proqramlar və bunların təbliğatı üçün xüsusi turist xidmət paketləri işləyib hazırlayırlar. Buna müvafiq olaraq, Novruz bayramı üzrə festivalla bağlı tədbirlərin “İçərişəhər” Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu və “Qala” qoruğu ilə yanaşı, şəhərin digər yerlərində həmçinin regionlarda Novruz festivallarının keçirilməsi nəticəsində çoxlu sayda turistlərin cəlb edilməsi mümkündür. Bu məqsədlə, Novruz bayramı ilə bağlı xüsusi turist xidmət paketləri hazırlana və bu bayramın qeyd edildiyi ölkələrdə geniş şəkildə təbliğ edilə bilər [2, səh 29].

Bundan əlavə, Azərbaycanın, əsasən də Bakının Novruz bayramı ərəfəsində cəlbediciliyini artırmaq məqsədilə çərşənbə axşamlarında və bayram zamanı açıq hava altında festivallar, Azərbaycan və regiondakı qonşu ölkələrdən folklor musiqi ifaları və Novruz süfrələri ətrafında fəaliyyətlər təşkil edilməli və həmin tədbirlərdə iştirak da bu paketlərə əlavə edilməsi və bu paketlər haqqında xarici kommunikasiya vasitələri ilə məlumatlandırılma təmin edilməsi planlaşdırılır. Qeyd edək ki, Novruz bayramı UNESCO-nun qeyri-maddi irs nümunələri sırasına daxil edilmişdir.

Bununla yanaşı regionlarda müxtəlif milli bayramların, şəhərlərin tarixinin qeyd olunması turizm hərəkətinin canlanmasına şərait yarada bilər. Belə tədbirlərə misal olaraq, Gəncədə Şəhər günü yubileyinin keçirilməsi, Göyçayda “Nar”, Lənkəranda “Çay”, “Yerli mətbəx” bayramları, Balakəndə “Xurma”, Şəkiddə “İpək”, “Yerli mətbəx” və ya “Gülüş” bayramına aid tədbirlər və s. xüsusiyyətlər turizmin inkişafına, əsasən də qonşu dövlətlərdən böyük turist axınına təkan verə bilər. Belə tədbirlərin ölkənin müxtəlif bölgələrində keçirilməsi mümkündür.

Son illər nəinki respublikamızın paytaxtında, eləcə də Naxçıvan, Qəbələ, Şəki, İsmayılı, Lənkəran və digər şəhər-rayonlarda keçirilən tədbirlər həm bölgələrin mədəni irsinin, həm də turizm potensialının yerli və beynəlxalq ictimaiyyətə tanınması baxımından əhəmiyyətlidir. Bu istiqamətdə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin “2010-2014-cü illər üçün Xalq Yaradıcılığı Paytaxtları” proqramının əhəmiyyətini xüsusi vurğulamaq lazımdır. Proqram dünyanın qabaqcıl ölkələrinin mədəniyyət siyasətində təcrübələri nəzərə alınmaqla Azərbaycanın qeyri-maddi mədəni irsinin (diyarşünaslıq, folklor, sənətkarlıq) qorunması, dəstəklənməsi, təbliği və təşviqi məqsədilə qəbul edilmişdir. 2010-cu ildən indiyədək icra olunan proqram nəticəsində qeyri-maddi mədəni irsin inkişafı vüsət almış və regionların sosial-mədəni həyatında müsbət dəyişikliklər baş vermişdir.

Proqrama müvafiq olaraq ötən dövrdə illər üzrə müxtəlif bölgələrimiz “Azərbaycanın Əfsanələr Paytaxtı”, “Azərbaycanın Folklor Paytaxtı”, “Azərbaycanın Sənətkarlıq Paytaxtı”, “Azərbaycanın Ədəbiyyat Paytaxtı”, “Azərbaycanın Milli Mətbəx Paytaxtı” seçilmişdir. Paytaxt şəhər və rayonlarda müvafiq nominasiyaya uyğun olaraq təntənəli mərasimlər, respublika və beynəlxalq səviyyəli elmi-praktik konfranslar, “dəyirmi masa”lar, konsertlər, müsabiqələr, festivallar, sərgilər, yarmarkalar və s. təşkil

olunmuşdur. Qazax, Lənkəran, Masallı, Gədəbəy, Gəncə, Balakən, Zaqatala, Qax, Xaçmaz, Şəki, Şamaxı, Qəbələ, İsmayıllı, Göygöl, Qusar ötən illərdə bu cür paytaxt seçilən rayon və şəhərlər sırasındadır. Proqram çərçivəsində hər bir şəhər və rayonun çoxsahəli folkloru, rəvayətləri, əsatirləri, əfsanələri, atalar sözləri, xalq tamaşaları, dekorativ və təsviri sənəti, xalq musiqisi və rəqsləri, şifahi xalq yaradıcılığı, adət və ənənələri, bayram-mərasimləri və s. mədəni-mənəvi irsi araşdırılır, dərinlən öyrənilir [4].

Bundan əlavə, TÜRKSOY tərəfindən həyata keçirilən “Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı” layihəsi çərçivəsində Şəki şəhəri 2016-cı il üçün türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı, Qusar isə Azərbaycanın folklor paytaxtı seçilmişdir. ISESCO-nun müvafiq qərarı ilə Naxçıvan MR-in Naxçıvan şəhəri 2018-ci il üçün “İslam Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı” elan edilmişdir. Əfsanələr paytaxtları Gəncədə 68, Şabranda 57, Gədəbəydə 41, Xaçmazda 59, Qəbələdə 41, Sənətkarlıq paytaxtları Şəkidə 60, Lənkəranda 46, Masallıda 41, Zaqatalada 60, Balakəndə 43, Folklor paytaxtları Qazaxda 64, İsmayıllıda 58, Qubada 37, Göygöldə 41, Abşeronda 39 möhtəşəm tədbir keçirilmişdir. 2015-ci ildə Şamaxı Ədəbiyyat Paytaxtı, Qax Milli Mətbəx Paytaxtı seçilmişdir.

Bu tədbirlər həm də Azərbaycanın bölgələrinin əlverişli turizm potensialının təbliği baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Son illər turizm sahəsində müasir dövrün tələblərinə uyğun işlərin aparılması dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir.

#### Nəticə

Zəngin tarixə və mədəniyyətə malik olan Azərbaycanda milli adət və ənənələrimizi əks etdirən bayramlardan xüsusilə Novruz bayramından turizm potensialı kimi istifadə etmək mümkündür. Dünya praktikasında olduğu kimi Azərbaycanın bölgələrində də milli və ənənəvi bayramları beynəlmilliləşdirərək yüksək səviyyədə təşkil etmək və buraya cəlb olunan turistlərin sayının daha da artmasını təmin etmək olar.

#### Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Etnoqrafiyası III cild
2. Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşmış turizmin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. 2016, 98 s
3. Azərbaycanda turizm və onun inkişafı Həbibə Soltanova, Azərbaycan Respublikasında turizm və onun inkişafı. Bakı, 2015
4. <http://www.anl.az/down/meqale/ses/2010/sentyabr/133615.htm>
5. <https://icherisheher.gov.az/>

#### National holidays as tourism potential

##### Summary

Novruz holiday is one of the most popular holidays in our country and it is celebrated solemnly. This holiday have a great importance for our country in terms of tourism as well. If we take into consideration growing number of tourists during Novruz holiday, we can see that there is a need for new travel routes not only in the capital but also in the regions.

#### Национальные праздники как туристический потенциал

##### Резюме

Праздник Новруз является одним из самых популярных праздников в нашей стране и отмечается торжественно. Этот праздник имеет большое значение для нашей страны с точки зрения туризма. Если принять во внимание рост числа туристов во время праздника Новруз, то можно увидеть, что потребность в новых туристических маршрутах существует не только в столице, но и в регионах.

Rəyçi: dos. B.Bilalov